
**СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ
АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ ІНФЕКТОЛОГІЇ
ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Крупей К. С., Количева Н. Л., Деген А. С.
DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-426-9-5>

ВСТУП

З лінгвістичного погляду, дослідження терміносистеми такої молоді медичної галузі як інфектології є перспективним, оскільки її термінологія перебуває в стадії становлення. Вона характеризується мінливістю та постійно поповнюється новими лексичними одиницями. Таким чином, актуальність роботи визначається необхідністю дослідження структурно-семантичних особливостей термінів підгалузі інфектології, внаслідок інтенсивного розвитку медицини, вагомістю та специфікою цієї сфери, а також відсутності перекладацьких способів та трансформацій при відтворенні англійських термінів інфектології українською мовою. Метою дослідження є розкриття особливостей репрезентації у перекладі терміноодиниць інфектології в сучасній англійській мові.

Матеріалом дослідження стали англійські терміни галузі інфектології, відібраних із підручника “Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control”¹ та їх відтворення в україномовному перекладі «Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль»².

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів під час проведення семінарських занять з термінології та практики перекладу з англійської мови, а також протягом створення викладачами закладів вищої медичної освіти України навчально-

¹ Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control / edited by Michael R. Barer, W. L. Irving, A. Swann, N. Perera. Edinburgh : Elsevier, 2018. 760 p.

² Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль: у 2 томах. Том 1 / під. ред. Майкл Р. Барер, В. Ірвінг, Е. Свонн, Н. Перера. К. : Медицина, 2020. 434 с.

методичної літератури з дисциплін «Інфекційні хвороби», «Мікробіологія, вірусологія та імунологія» тощо для іноземних студентів з україномовною формою навчання.

1. Способи та засоби перекладу медичних термінів

Сучасна медична термінологія є однією з найбільших і найскладніших у змістовному та поняттєвому відношенні систем термінів, оскільки вона включає не тільки терміни, що стосуються людини – об'єкта і предмета медицини та її хвороб, а й методи діагностики захворювань та їх лікування.

Оснovo медичної термінології складають запозичення з грецької та латині або ж терміни, які були утворені з використанням греко-латинських терміноелементів. Дослідження О. Муханової, Я. Тікан, І. Купчак³ вказують, що «60% неологізмів у медичній сфері становлять саме складні слова, які утворені шляхом дериваційних процесів з використанням засобів термінотворення, наявних в арсеналі тієї чи іншої мови, а 40% складають усі інші неологізми». Тому можна впевнено зазначити, що мова медицини щорічно поповнюється тисячами нових термінів і терміноелементів, які утворюються морфологічними, синтаксичними та семантичними способами. Ці активні термінотворчі процеси потребують клопіткого дослідження, подальшого упорядкування, а також створюють труднощі під час відтворення оригінального тексту засобами іншої мови.

За визначенням В. І. Карабана «всі елементи денотативної системи вихідної мови поділяються на дві групи: 1) ті, що мають відповідники («перекладні еквіваленти») в цільовій мові та 2) ті, що не мають відповідників у цільовій мові»⁴. Еквівалентні одиниці можна поділити на одноеквівалентні (один перекладний відповідник) та багатоеквівалентні (два або більше перекладних відповідників). Головним способом перекладу одноеквівалентних одиниць є знаходження лексичного еквівалента у мові перекладу. «Вони служать опорними пунктами, від яких залежить розкриття значення інших слів; вони дають можливість з'ясувати тематику тексту»⁵. Однак, навіть еквівалентні термінологічні одиниці не повною мірою представлені в перекладних словниках, оскільки лексикографія не завжди встигає за розвитком певної галузі та термінотворчими процесами.

³ Муханова О., Тікан Я., Купчак І. Способи утворення англomовної медичної термінології та її переклад українською мовою. *Advanced Linguistics*. 2022. № 10. С. 67–73.

⁴ Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2018. 656 с.

⁵ Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад : навч. посіб. для студентів філологічного напрямку підготовки. Вінниця : Нова Книга, 2010. 232 с.

Багатоеквівалентні терміни мають декілька перекладних відповідників відповідно до їхніх значень, що ускладняє роботу перекладача. Переклад багатоеквівалентних термінів потребує вміння вибору одного, адекватного в даному контексті варіантного відповідника.

У випадку, коли словник не дає точного еквівалента термінологічної одиниці або коли варіантні відповідники певного терміну вихідної мови відсутні, використовуються різні способи перекладу. У роботі послуговуються класифікацією В. І. Карабана, який вирізняє такі способи, як транскодування, калькування, контекстуальна заміна та описовий переклад⁶.

Транскодування – «такий спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу». Дослідник виділяє чотири види транскодування:

- транскрибування – звукова форма слова вихідної мови передається літерами мови перекладу;
- транслітерування – відтворення кожної літери слова вихідної мови;
- змішане транскодування – застосування двох способів транскрибування з елементами транслітерування;
- адаптивне транскодування – адаптація форма слова у вихідній мові до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу.

Калькування – це «передача комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу»⁷. Калькування застосовується для перекладу складних слів і тоді, коли не порушуються норми вживання та сполучуваності слів в мові перекладу.

Контекстуальна заміна передбачає відмову від використання наявних еквівалентів або аналогів, оскільки «перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і що підібрано із врахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається, його контексту вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу»⁸. І хоча В. І. Карабан наголошує на відсутності точних правил створення контекстуальних заміन, однак виділяє: смисловий розвиток, конкретизація та генералізація понять та «антонімічний» переклад.

⁶ Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2018. 656 с.

⁷ Муханова О., Тікан Я., Купчак І. Способи утворення англомовної медичної термінології та її переклад українською мовою. *Advanced Linguistics*. 2022. № 10. С. 67–73.

⁸ Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2018. 656 с.

Описовий переклад (експлікація) – «це такий прийом перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли слово, словосполучення, термін фразеологізм замінюється в мові перекладу словосполученням (або більшим за кількістю компонентів словосполученням), яке адекватно передає зміст цього слова або словосполучення (терміна)»². За допомогою описового перекладу можна передати значення будь-якого безеквівалентного слова мови оригіналу, однак він вимагає обізнаності предметної сфери.

Коли словникові відповідники з різних причин не відповідають значенню терміну та контексту, перекладач звертається до лексичних трансформацій. Лексичні трансформації – це «різного роду зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватної передачі їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу»². Найпоширенішими лексичними трансформаціями на думку В. І. Карабан є: конкретизація значення слова, генералізація значення слова, додавання слова, вилучення слова, заміна слова однієї частини слова іншою, перестановка слів (пермутація).

Конкретизація – це трансформація, в ході якої «одиниця більш широкого змісту передається одиницею конкретного змісту»⁹. Ця трансформація використовується для перекладу термінів широкої семантики.

Протилежним за напрямком трансформації конкретизації є генералізація, коли термін з вузьким семантичним значенням перекладається термінологічною одиницею широкої семантики. Перекладачі часто звертаються до гіперонімів.

Лексична трансформація додавання слова «полягає у введенні в переклад лексичних елементів, що відсутні в оригіналі, з метою правильної передачі смислу речення (оригіналу), що перекладається, та/або дотримання мовленнєвих та мовних норм, що існують в культурі мови перекладу»¹⁰.

Прямо протилежною трансформацією додавання слова є вилучення, коли з перекладу усуваються лексичні одиниці, які дублюються в вихідній мові або передача яких мовою перекладу може порушити її норми. Часто вилучаються плеонастичне слово, словоформа, член або частина речення.

⁹ Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад : навч. посіб. для студентів філологічного напрямку підготовки. Вінниця : Нова Книга, 2010. 232 с.

¹⁰ Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2018. 656 с.

Переважно англійські терміни перекладаються українською тією ж частиною мови, що і в вихідній, однак внаслідок структурно-семантичних розбіжностей двох мов, перекладач звертається до такої трансформації як заміна слова однієї частини слова іншою (субституція). Хоча ця трансформація застосовується до термінів майже всіх частин мови, найбільшого розповсюдження вона набула серед іменників, дієслів, прикметників та прислівників.

Однією з найпоширеніших трансформацій у перекладі є перестановка, тобто зміна розташування мовних елементів в тексті перекладу у порівнянні вихідним текстом. Це пояснюється тим фактом, що англійська мова характеризується сталим порядком слів, у порівнянні з українською, відмінною рисою якої є вільний порядок розташування слів у реченні. Перестановка може відбуватися на рівні слова, словосполучення та частини складного речення.

Отже, через відмінності систем вихідної мови та мови перекладу та задля досягнення адекватної передачі змісту тексту оригіналу, перекладачі звертаються до трансформаційних прийомів та перекладацьких трансформацій. Такий переклад полягає в перетворенні внутрішньої форми слова або словосполучення або ж її повній заміні для точної передачі змісту висловлювання, при дотриманні відповідних норм мови перекладу.

2. Шляхи відтворення англійських термінів сфери інфектології українською мовою

Розширення зовнішніх зв'язків нашої країни в галузі медицини, інтенсивний розвиток професійної комунікації медичних працівників англійською мовою, а також збільшення кількості фахівців, залучених до міжнародного спілкування, підвищують інтерес до вивчення медичної термінології та проблеми її перекладу.

Попри те, що велика кількість інформації знаходиться у відкритому доступі мережі Інтернет, необхідність в змістовних академічних підручниках залишилась нагальною. Тому не дивно, що у 2020 році з'явився переклад першої частини одного з найавторитетніших підручників в галузі медичної мікробіології «Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control»¹¹ – «Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика

¹¹ Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control / edited by Michael R. Barer, W. L. Irving, A. Swann, N. Perera. Edinburgh : Elsevier, 2018. 760 p.

та контроль»¹². Переклад був здійснений колективом авторів ТОВ «Всеукраїнське спеціалізоване видавництво «Медицина»» під науковою редакцією С. Климнюк, В. Мінухін та С. Похила.

В основі перекладу як виду міжмовної та міжкультурної комунікації лежить не тільки пошук відповідностей окремих мовних одиниць, але й створення тексту, який адекватно замінює текст оригіналу в іншій культурі, тому перекладач повинен не тільки правильно зрозуміти зміст вихідного тексту, а й максимально точно та ясно передати його зміст.

Перекладацький процес під час роботи з текстами медичного дискурсу характеризується певною специфікою і закономірностями, що виявляється під час вивчення перекладацьких рішень, які стосуються, перш за все, медичної термінології.

Одним з найпоширеніших варіантів перекладу медичної термінології є пошук **словникового відповідника**: “*Motile bacteria possess filamentous appendages known as **flagella** (singular, **flagellum**), which act as organs of locomotion*”¹³. «Рухливі бактерії мають нитчасті вирости, відомі як **джгутики**»¹⁴.

Цілком логічно, що значна кількість інфекційних хвороб має словниковий відповідник, що полегшує їхній переклад: “*Smallpox has been eradicated by vaccination, and other eradications are feasible*”¹. Завдяки вакцинації була ліквідована **натуральна віспа**, можлива ліквідація інших інфекцій². “*Varicella often causes **pneumonia** in adults, and **mumps** may involve the testes and ovaries after puberty, giving rise to orchitis and **oophoritis***”¹. **Вітряна віспа** часто спричиняє **пневмонію** у дорослих, а вірус **епідемічного паротиту** може впливати на яєчка та яєчники під час статевого дозрівання, зумовлюючи **орхітис** та **оофорит**². “*Among diseases dependent on this type of mechanism are **diphtheria, cholera, tetanus and botulism***”¹. До захворювань, у патогенезі яких вирішальну роль відіграє дія екзотоксину, відносять **дифтерію, холеру, правець та ботулізм**².

Однак при перекладі стадій відтворення життєвого циклу вірусу перекладачі вимушені були звертатися до вибору еквівалента¹⁵. Так,

¹² Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль: у 2 томах. Том 1 / під. ред. Майкл Р. Барер, В. Ірвінг, Е. Свонн, Н. Перера. К. : Медицина, 2020. 434 с.

¹³ Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control / edited by Michael R. Barer, W. L. Irving, A. Swann, N. Perera. Edinburgh : Elsevier, 2018. 760 p.

¹⁴ Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль: у 2 томах. Том 1 / під. ред. Майкл Р. Барер, В. Ірвінг, Е. Свонн, Н. Перера. К. : Медицина, 2020. 434 с.

¹⁵ Новий англо-український медичний словник / За ред. Ривкіна В. Л., Бенюмовича М. С.; відп. ред. Л. І. Шевченко, В. І. Шматко. К. : Арії, 2009. 784 с.

в доборі термін: *attachment, penetration, assembly та release* були багатоеквівалентними.

- *attachment* 1) прикріплення, приєднання, фіксація, скріплення, 2) атачмент (механічний пристрій для скріплення частин зубного протеза);

- *penetration* 1) проникнення в середину, 2) пенетрація, 3) глибина різкості об'єктива;

- *assembly* 1) комплект, набір, сукупність 2) скупчення (клітин, мікроорганізмів);

- *release* 1) виділення, секреція 2) полегшення, 3) виписки зі стаціонару.

Як демонструє переклад, фахівці не завжди користувалися словниковим відповідником: *“In the productive replication cycle, the sequential stages **attachment** (adsorption), entry (**penetration**) into the cytosol, uncoating, synthesis of viral macromolecules (mRNA, proteins and genomes), **assembly** of new viral particles, morphogenesis and release”*¹⁶. «У продуктивному реплікативному циклі послідовними стадіями є **приєднання** (адсорбція), **проникнення** в цитоплазму, роздягання вірусу, синтез вірусних макромолекул (мРНК, білки та геноми), **збирання** нових вірусних частинок, морфогенез і **вивільнення**»¹⁷.

Продуктивними прийомами перекладу медичних термінів є:

1) **транскрипція**:

- *“Many bacteria possess filamentous appendages called fimbriae or **pili**”*¹. «Багато бактерій мають нитчасті відростки, які називають **фімбрії** або **пілі**»²;

- *“**Interferons**, naturally occurring antiviral compounds produced by mammalian cells in response to viral infection, are now manufactured by genetic recombination”*¹. «**Інтерферони** – природні протівірусні сполуки, які продукуються клітинами ссавців у відповідь на вірусну інфекцію»².

- *“**Retroviruses** are the only such family, and the virus particles contain a reverse transcriptase complex, with RNA-dependent DNA polymerase activity, from which the name retrovirus is derived”*¹. «**Ретровіруси** – єдина така родина, а віріони містять комплекс зворотної транскриптази з РНК-залежною ДНК-полімеразною активністю, від чого походить назва ретровірусу»².

¹⁶ Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control / edited by Michael R. Barer, W. L. Irving, A. Swann, N. Perera. Edinburgh : Elsevier, 2018. 760 p.

¹⁷ Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль: у 2 томах. Том 1 / під. ред. Майкл Р. Барер, В. Ірвінг, Е. Свонн, Н. Перера. К. : Медицина, 2020. 434 с.

Транскрипцією перекладачі підручника активно послуговувалися для передачі епонімічних термінів:

- “*The primary cultivation medium for streptococci is blood agar, supplemented, whenever enterococci are suspected, with an agar medium (e.g., **MacConkey medium**) selective for enterobacteria*”¹⁸. «Основне середовище для культивування стрептококів – кров’яний агар, доповнений, за підозри на ентерококи, іншим поживним середовищем (наприклад, **агаром Мак-Конкі**), який є селективним для ентеробактерій»¹⁹;

- “*Although uncommon, infection with Salmonella can result in sequelae, including reactive arthritis (**Reiter’s syndrome**) irritable bowel syndrome, inflammatory bowel disease and **Guillain-Barre syndrome***”¹. «Хоча і рідко, але зараження сальмонелами може привести до тяжких наслідків, включаючи реактивний артрит (**синдром Рейтера**), синдром подразненої кишки, запалення товстої кишки та **синдром Гієна-Барре**»².

2) транслітерація:

- “*After synthesis of viral proteins and viral nucleic acid, there is a stage of assembly called **morphogenesis***”¹. «Після синтезу вірусних білків і вірусної нуклеїнової кислоти відбувається стадія збирання, яка називається морфогенезом»²;

- “*Lymphocytes are activated by antigen and the appropriate combination of **cytokines**, signalling molecules secreted by other lymphocytes and by **macrophages***”¹. «Лімфоцити активуються антигеном та відповідною комбінацією **цитокинів** – сигнальних молекул, що секретуються іншими лімфоцитами та **макрофагами**»²;

- “*Phagocytosis involves recognition and binding, ingestion and digestion*”²⁰. «**Фагоцитоз** передбачає розпізнавання, адгезію, поглинання та перетравлення»²¹.

За допомогою часткової транслітерації перекладаються медичні терміни грецького походження з суфіксом -itis на позначення назв хвороб:

¹⁸ Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control / edited by Michael R. Barer, W. L. Irving, A. Swann, N. Perera. Edinburgh : Elsevier, 2018. 760 p.

¹⁹ Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль: у 2 томах. Том 1 / під. ред. Майкл Р. Барер, В. Ірвінг, Е. Свонн, Н. Перера. К. : Медицина, 2020. 434 с.

²⁰ Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control / edited by Michael R. Barer, W. L. Irving, A. Swann, N. Perera. Edinburgh : Elsevier, 2018. 760 p.

²¹ Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль: у 2 томах. Том 1 / під. ред. Майкл Р. Барер, В. Ірвінг, Е. Свонн, Н. Перера. К. : Медицина, 2020. 434 с.

- “*Endocarditis, hepatitis and amnionitis may develop as complications*”¹. «Можливі ускладнення у вигляді **ендокардиту, гепатиту та амніоніту**»².

- “*In older patients, epididymitis and epididymoorchitis tend to be caused by urinary tract pathogens*”¹. «У пацієнтів похилого віку **епідідиміт та епідідімоорхіт** зазвичай спричинені патогенними мікроорганізмами сечових шляхів»².

3) калькування:

- “*Polymerase chain reaction (PCR) is a technique that allows specific sequences of DNA to be amplified*”¹. «**Полімеразна ланцюгова реакція (ПЛР)** – це методика, яка дає змогу ампліфікувати специфічні послідовності ДНК»².

- “*Bacterial growth can also be recognised in sessile form as colonies or biofilms*”¹. «Також розрізняють осілі форми росту бактерій – колонії та **біоплівки**»².

- “*On bacteriological media, bacteria carrying lipopolysaccharide with O antigen form smooth colonies with hydrophilic surfaces*”¹. «На живильних середовищах бактерії, що несуть ліпополісахарид з O-антигеном, утворюють **гладенькі колонії з гідрофільними поверхнями**»².

4) **трансплантація** – широкоживаний тип адаптації запозичених термінів інфектології. Оскільки графічно термін «не зазнає жодних змін, цей вид також називають нульовою графічною адаптацією»²². Залежно від виконуваної функції трансплантація може реалізовуватися на декількох мовних рівнях: окрема словоформа, фрагмент фрази або ціла фраза.

В термінологічній системі інфектології, назви бактерій і грибів не піддаються перекладу. Перекладач переносить латинську назву зі збереженням її структури: “*Borrelia burgdorferi, Streptococcus pneumoniae*”²³. «*Borrelia burgdorferi, Streptococcus pneumoniae*»²⁴. “*Bordetella pertussis, Neisseria gonorrhoeae, Treponema pallidum, Vibrio cholerae*”¹. «*Bordetella pertussis, Neisseria gonorrhoeae, Treponema pallidum, Vibrio cholerae*»². Наступною сферою застосування прийому трансплантації є англломовні скорочення:

²² Козирева М. В. Графічна адаптація галліцизмів у алжирському діалекті арабської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2016. Вип. 20(1). С. 145–148.

²³ Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control / edited by Michael R. Barer, W. L. Irving, A. Swann, N. Perera. Edinburgh : Elsevier, 2018. 760 p.

²⁴ Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль: у 2 томах. Том 1 / під. ред. Майкл Р. Барер, В. Ірвінг, Е. Свонн, Н. Перера. К. : Медицина, 2020. 434 с.

• “Initial binding of HIV to **CD4** molecules present on the target cell surface is followed by binding to one of a number of secondary receptors, the most commonly used of which is **CCR5**, a chemokine receptor”¹. «Початкове зв’язування ВІЛ з молекулами **CD4**, які наявні на поверхні клітини мішені, супроводжуються зв’язуванням одним із численних вторинних рецепторів, найчастіше хемокіновим **CCR5**»².

• “The activation of resting **CD4+** T cells requires two signals”¹. «Активація **CD4+** Т-клітин, які перебувають у стані спокою, здійснюються за умови впливу двох чинників»².

Оскільки в лексичних системах англійської та української мов спостерігаються розбіжності, то перекладачі вимушені звертатися до різних трансформацій. Серед найбільш вживаних трансформацій, до яких вдавалися перекладачі підручника, слід виділити:

1) **додавання слова** – продуктивна трансформація, яка часто використовувалася перекладачами підручника, оскільки вона дозволяла пояснити терміни:

• “Class 1: Double-stranded DNA viruses”¹ – «**двониткові ДНК-вмісні віруси**»²;

• “Class 2: Single-stranded DNA viruses”²⁵ – «**однониткові ДНК-вмісні віруси**»²⁶;

• “Class 3: Double-stranded RNA viruses”¹ – «**двониткові РНК-вмісні віруси**»²;

• “Lancefield grouping”¹ – «**Групи стрептококів за класифікацією Ленсфільд**»²;

• “Detection of bacteria by **direct plating** or microscopy of blood is not feasible owing to their low density”¹ – «**Виявлення бактерій шляхом посіву на чашику Петрі** або мікроскопії мазків крові неможливе через низьку їх кількість»².

Як свідчать ці приклади, трансформація додавання є характерною для класифікацій, оскільки перекладачі намагалися прагматично адаптувати інформацію для забезпечення зрозумілості перекладу.

2) **вилучення**:

• “A **Gram-stain smear** suffices to show **the Gram reaction, size, shape and grouping of the bacteria and the arrangement of any endospores**”¹. «**Фарбування за Грамом** є достатнім для встановлення особливостей фарбування, розмірів, форми, розташування бактерій та

²⁵ Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control / edited by Michael R. Barer, W. L. Irving, A. Swann, N. Perera. Edinburgh : Elsevier, 2018. 760 p.

²⁶ Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль: у 2 томах. Том 1 / під. ред. Майкл Р. Барер, В. Ірвінг, Е. Свонн, Н. Перера. К. : Медицина, 2020. 434 с.

локалізації ендоспор»². Оскільки в реченні є два епонімічних терміни: **a Gram-stain** – фарбування за Грамом та **the Gram reaction** – реакції за Грамом, то перекладачі опустили один з них, як надлишковий.

3) **конкретизація** часто зумовлюється різними об'ємами лексичних значень термінів:

- “Such conditions are attained under controlled conditions by raising the pressure of steam in a **pressure vessel (autoclave)**”¹. «Такі контрольовані умови досягаються шляхом збільшення тиску пари у **спеціальному устаткуванні – парових стерилізаторах (автоклавах)**»². Термін **pressure vessel** має дуже широке загальне значення – «резервуар, бак високого тиску», яке може бути використаний в будь-якій технічній галузі, тому перекладачі використали словосполучення «**паровий стерилізатор**», яке використовується в медичній термінології та пояснює, що таке автоклав.

- “Symptoms can be nonspecific such as fever and chills, sore throat, stomach pain and diarrhoea but may progress to haemorrhagic diarrhoea, bloody vomiting and **swollen abdomen**”²⁷. «Клінічні прояви можуть бути неспецифічні (гарячка, озноб, біль у горлі, шлунку, діарея, яка може стати геморагічною, криваве блювання, **асцит**)»²⁸. В цьому випадку термінологічне словосполучення “swollen abdomen”, яке позначає симптом, було замінено на більш точний однослівний термін «асцит».

4) **заміна** може відбуватися не тільки на рівні слова, а й на рівні словосполучення.

- “Although **capsule production** is rare among isolates from uncomplicated pharyngitis, a significant proportion of isolates from severe infections have a capsule”¹. «Хоча **капсулоутворення** є рідкісним серед ізолюваних при неускладненому фарингіті штамів, переважна більшість ізолятів при тяжких захворюваннях мають капсулу»². Для милозвучності перекладачі замінили термінологічне словосполучення “**capsule production**” на складний термін «**капсулоутворення**».

Багато труднощів, з якими стикаються перекладачі медичних текстів, пов'язані не тільки з перекладом окремих термінів чи словосполучень, а й адекватною передачею змісту кожної фрази, оскільки дослівний переклад часто не може забезпечити виконання цієї умови. Розбіжності в граматичній побудові англійських та українських речень спонукають перекладача застосовувати «граматичні

²⁷ Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control / edited by Michael R. Barer, W. L. Irving, A. Swann, N. Perera. Edinburgh : Elsevier, 2018. 760 p.

²⁸ Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль: у 2 томах. Том 1 / під. ред. Майкл Р. Барер, В. Ірвінг, Е. Свонн, Н. Перера. К. : Медицина, 2020. 434 с.

трансформації, які полягають у перетворенні структури речення в процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу»²⁹. Як свідчить переклад, що аналізується, перекладачі використовують об'єднання та розчленування речень:

- “*The Gram film and culture are usually negative. Blood cultures are the main source of the organism in many of these patients*”³⁰. «Мазки СМР, пофарбовані за Грамом, зазвичай негативні, але в крові більшості пацієнтів виділяють збудника культури»³¹. Перекладачі об'єднали два простих речення в одне, що спричинило подальші трансформації, а саме, переставлення мовних елементів у реченні та додавання інформації (дієслово *виділяють*).

- “*As the name suggests, PVL can adversely affect cells, resulting in leucopenia, but animal studies do not suggest high virulence*”¹. «Як випливає з назви, ЛПВ може негативно впливати на клітини, унаслідок чого виникає лейкопенія. Але дослідження на тваринах не свідчать про його високу вірулентність»². Складне речення тексту оригіналу було «розділено» на два. Окрім цього, у першому реченні була використана трансформація додавання: дієприслівниковий зворот *resulting in leucopenia* перетворився на підрядне речення з дієсловом «виникає».

- “*A striking pathological sign of anthrax meningitis is termed the Cardinal's cap, characterised by dark-red extensive haemorrhaging beneath the lining of the skull*”¹. Відмінною патологічною ознакою менінгіту, спричиненого збудником сибірки, є симптом, який називається «шапка кардинала» (*Cardinal's cap*). «Він характеризується тим, що м'яка оболонка основи мозку та ділянки склепіння черепа набрякає та має інтенсивне темно-червоне забарвлення»². Як і у попередньому прикладі, перекладачі звернулися до членування складного речення. Дієприкметник минулого часу “*characterised by*” перекладається окремим складнопідрядним реченням з чисельними додаваннями. Отже, переклад англійського медичного тексту українською мовою – складний процес, який вимагає від перекладача не тільки знання мови, уміння раціонально використовувати перекладацькі способи та трансформації, а й обізнаності в предметній сфері.

²⁹ Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад : навч. посіб. для студентів філологічного напряму підготовки. Вінниця : Нова Книга, 2010. 232 с.

³⁰ Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control / edited by Michael R. Barer, W. L. Irving, A. Swann, N. Perera. Edinburgh : Elsevier, 2018. 760 p.

³¹ Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль: у 2 томах. Том 1 / під. ред. Майкл Р. Барер, В. Ірвінг, Е. Свонн, Н. Перера. К. : Медицина, 2020. 434 с.

ВИСНОВКИ

Аналіз перекладу «Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control» довів, що для адаптації тексту оригіналу до норм української мови, досягнення максимальної зрозумілості перекладу, перекладачі послуговувалися не тільки словниковим еквівалентом чи вибором еквівалента, а й зверталися до таких способів перекладу медичних термінів як: транскрипція, транслітерація (повна та часткова) та калькування. До найпродуктивніших трансформацій відносилися додавання слова, вилучення та конкретизація.

АНОТАЦІЯ

Кожен крок наукового дослідження супроводжується термінами, за допомогою яких визначаються спеціальні поняття, формулюються основні закони, принципи та положення. Автори зробили спробу висвітлити різні способи перекладу англomовних термінів інфектології українською мовою, такі як пошук словникового відповідника, транскрипція, транслітерація, калькування та трансплантація. Зокрема, зроблений акцент на труднощах перекладу стадій відтворення життєвого циклу вірусу, де важливим є вибір еквівалента. У роботі роз'яснені особливості вживання трансформацій (додавання, вилучення та конкретизація), які допомагають адаптувати медичну інформацію для зрозумілого перекладу. Автори підкреслюють важливість точності та контекстуальної адаптації при виборі перекладацьких рішень.

Література

1. Medical Microbiology. A Guide to Microbial Infections: Pathogenesis, Immunity, Laboratory Investigation and Control / edited by Michael R. Barer, W. L. Irving, A. Swann, N. Perera. Edinburgh : Elsevier, 2018. 760 p.
2. Медична мікробіологія. Посібник з мікробних інфекцій: патогенез, імунітет, лабораторна діагностика та контроль: у 2 томах. Том 1 / під. ред. Майкл Р. Барер, В. Ірвінг, Е. Свонн, Н. Перера. К. : Медицина, 2020. 434 с.
3. Муханова О., Тікан Я., Купчак І. Способи утворення англomовної медичної термінології та її переклад українською мовою. *Advanced Linguistics*. 2022. № 10. С. 67–73.
4. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : навч. посіб. Вінниця : Нова Книга, 2018. 656 с.

5. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад : навч. посіб. для студентів філологічного напрямку підготовки. Вінниця : Нова Книга, 2010. 232 с.

6. Новий англо-український медичний словник / За ред. Ривкіна В. Л., Бенюмовича М. С.; відп. ред. Л. І. Шевченко, В. І. Шматко. К. : Арій, 2009. 784 с.

7. Козирева М. В. Графічна адаптація галліцизмів у алжирському діалекті арабської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2016. Вип. 20(1). С. 145–148.

Information about the authors:

Krupiei Krystyna Serhiivna,

Candidate of Biological Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Microbiology,
Virology and Immunology
Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University
26, Maiakovskoho ave., Zaporizhzhia, 69035, Ukraine

Kolycheva Nataliya Leonidivna,

Candidate of Medical Sciences, Associate Professor,
Acting Head of the Department of Microbiology,
Virology and Immunology
Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University
26, Maiakovskoho ave., Zaporizhzhia, 69035, Ukraine

Dehen Anna Serhiivna,

Senior Lecturer at the Department of Microbiology,
Virology and Immunology
Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University,
26, Maiakovskoho ave., Zaporizhzhia, 69035, Ukraine